

Araştırma Makalesi

Gönderim Tarihi: 02.07.2025

Kabul Tarihi: 08.08.2025

Yayın Tarihi: 21.12.2025

Yazıt Kültür Bilimleri Dergisi, 2025, 5(2): 285-308

Research Article

Received Date: 02.07.2025

Accepted Date: 08.08.2025

Published Date: 21.12.2025

DOI Number: 10.59902/yazit.1732645

TELEVİZYONDA HALK BİLİMİ UNSURLARININ TEMSİLİ: TRT ÇOCUK ÖRNEĞİ*

Representation of Folklorical Elements on Television: The Example of TRT Çocuk

Müjde ATICI*

ÖZ

Halk bilimi unsurları sözden yazıya, yazıdan da gelişen teknoloji ile birlikte medyaya taşınmıştır. Medya ile sıkı bir ilişki içerisinde olan halk bilimi unsurları dijital ortamlarda kullanılmakta, yeniden üretilmekte ve sunulmaktadır. Bu dijital ortamlardan biri de TRT Çocuk kanalıdır. 01.11.2008 tarihinde Türkiye'nin ilk ve tek yerli çocuk kanalı olarak yayın hayatına başlayan kanal, millî unsurlardan yararlanarak yerli yapımları ön plana çıkarmayı hedef edinmiştir. Kanalda doğrudan veya dijital çağa uydurularak kullanılan kültürel unsurların yer aldığı görülmüştür. Bu doğrultuda kanalda yayınlanan programlar üzerinden kültürel unsurların nasıl temsil edildiğini incelemeyi amaçlayan çalışma için öncelikle doküman analizi tekniği ile belgeler incelenmiştir. Daha sonra kanalın ilk yayın tarihinden 31.05.2021 tarihine kadar yayınlanan tüm programlar hakkında genel bilgi sahibi olunmuş ve yerli yapımlar değerlendirmeye alınmıştır. 19 çizgi dizi, 3 çocuk dizisi ve 6 program örnek olarak seçilmiştir. İçerik analizi yöntemi ile incelenen yerli yapımlar üzerinden de kullanılan halk bilimi unsurları tespit edilmiştir. Tespit edilen örnekler sonucunda kanalın kültürel aktarım sürecine hizmet ettiği, çocuklarda kültürel kimliğin inşa sürecine destek olduğu görülmüştür. Bu tespitler sonucunda da kanalın yerli yapımları ve bu yapımlar ile de millî değerleri ön plana çıkardığı görülmüştür. Kanal vizyonu doğrultusunda kullandığı bu unsurların devamlılığını sağlayarak kültürel güvenlik açısından da stratejik bir rol oynamaktadır. Kanalda ayrıca UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'nde yer alan birçok unsurun da çeşitli şekillerde kullanıldığı ve bu yönüyle de kanalın kültürel unsurların tanıtılması, aktarılması noktasında önemli bir işlev üstlendiği görülür.

Anahtar Sözcükler: Medya, halk bilimi, TRT Çocuk, çizgi dizi, kültür aktarımı

ABSTRACT

Elements of folklore have been transferred from speech to writing and from writing to media with developing technology. Elements of folklore, which are in close relationship with the media, are used, reproduced and presented in digital environments. One of these digital environments is TRT Çocuk. The channel, which started broadcasting on 01.11.2008 as the first and only local children's channel in Turkey, has become a channel that aims to highlight local productions by making use of national elements. It has been observed that cultural elements used directly or by adapting to the digital age are included in the channel. In this

* Bu makale Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Halk Bilimi Bilim Dalında Doç. Dr. Cevdet Avcı danışmanlığında savunulan *TRT Çocuk'taki Programlar Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme* adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir

* Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, Gaziantep-Türkiye. E-posta: mujdegucc@gmail.com. ORCID: 0000-0003-2395-1338.

context, documents were examined first with the document analysis technique for the study that aims to examine how cultural elements are represented through the programs broadcast on the channel. Then, general information was obtained about all the programs broadcasted from the first broadcast date of the channel to 31.05.2021 and local productions were selected. 19 cartoon series, 6 programs and 3 children's series were selected as examples. Folklore elements used in local productions examined with the content analysis method were also determined. As a result of the examples determined, it was seen that the channel served the cultural transmission process and supported the process of building cultural identity in children. As a result of these determinations, it was seen that the channel highlighted local productions and national values with these productions. The channel plays a strategic role in terms of cultural security by ensuring the continuity of these elements it uses in line with its vision. It is also seen that many elements on the UNESCO Intangible Cultural Heritage list are used in various ways in the channel and in this respect, the channel undertakes an important function in terms of introducing and transferring cultural elements.

Keywords: Media, folklore, TRT Çocuk, cartoon series, cultural transfer

Giriş

Halk bilimi, insanın ötekenden başlayarak kendine yönelen merakının bir sonucu olarak ortaya çıkmış ve gelişmiştir. Halk bilimi, 19. yüzyılda müstakil bir bilim dalı haline gelmiş ve kapsamı, niteliği içinde bulunulan dönemin şartlarına ve özelliklerine göre yeniden şekillenmiştir. Kültürel unsurlar, Walter J. Ong'un (2014: 23-24) "birincil sözlü kültür" olarak adlandırdığı sözlü ortamdan ilerleyen süreçte "ikincil sözlü kültür" dediği matbaa, radyo ve televizyonu kapsayan elektronik ortama taşınmıştır. Nebi Özdemir'in (2008) "kültürel değişmelerin temel dinamiği" olarak nitelendirdiği medya; halk bilimi ürünlerinin dönüştürülerek kullanılması, korunması, yaşatılması ve kitleleştirilmesine aracı bir rol de oynamaktadır.

1966-1967 yıllarında Alman hükümetinin yardımları ile ilk televizyon yayına başlayan Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT), daha sonraki yıllarda yapılan yatırımlar ile birlikte yayın alanını ve izleyici kitlesini arttırarak gelişimine devam etmiştir (Aziz, 1981: 115-116). 1990'da da ilk özel televizyon kanalı yayın hayatına başlamıştır (Özçağlayan, 2000: 45-46) Bu dönemden sonra hızla artmaya başlayan televizyon kanalı sayısı ile birlikte insanlara farklı yayın çeşidi imkânı sunulmuş ve izleyici sayısı hızla artmıştır. İnsanların zevkine, ilgilerine göre programlar izlemelerine fırsat veren televizyon yayınları yani tematik kanallar ile birlikte medya farklı bir boyut kazanmıştır. 01.11.2008 tarihinde yayın hayatına başlayan TRT Çocuk da bu tematik kanallardan biridir. Kanal, Türkiye'de yayın hayatına başlayan ilk ve tek yerli çocuk kanalıdır (URL-1).

Değişen dünya görüşü, ekonomik ve sosyokültürel unsurlar aile yapısını da etkilemiş ve geniş aileler çekirdek aile yapısına dönüşmüştür. İletişimde oldukları insan sayısının azalması, kadınların çalışma hayatında yer alması gibi birçok nedene bağlı olarak kültürel ortamlardan kısıtlı olarak yararlanan çocuklar bu unsurları tanımakta ve bilmekte güçlük çekmeye başlamışlardır. Günümüz koşullarında

kùltürel unsurlara ulaşmaları zorlaşan çocuklar için, televizyon ve diğere medya araçları en az aile ve arkadaş kadar etkili olmaya başlamıştır.

Neil Postman *Televizyon: Öldüren Eğlence* (2010) adlı eserinde televizyonun tamamen eğlence odaklı olduğunu söyler. Ona göre televizyonda neyin gösterildiğı ya da hangi bakış açısının yansıtıldığının önemi yoktur ve eğlence her şeyin üstünde tutulur. Günümüz dünyasında yetişkinlerin ya da çocukların televizyon ve diğere medya unsurlarından tamamen uzak tutulması pek mümkün görünmemektedir. Bu nedenle bunlardan doğabilecek zararın en az indirilebilmesi adına bilinçli bir tutum ile seçerek izlemek veya izletmek gerekmektedir. Emine Nilüfer Pembeçioğlu (2016: 187) da çocukların medyanın kendilerine ilettiğı iletileri anında kendilerine kattıklarını söyler. Kendilerine cazip gelen şeyi defalarca izleyen çocuklar için medyanın hem zenginleştirme hem de köreltme özelliğinin olduğunu dile getirerek olumlu iletiler sunmak gerektiğini ifade eder. TRT Çocuk, kanalın vizyonu ve misyonu doğrultusunda çocuğa sunulanı seçmekte, bilinçli tercihler yapmakta ve bu konuya özen göstermektedir. Tek amacı eğlendirmek olmayan kanal, kültürel unsurların korumasının ve aktarılmasının ilke edinildiğı bir politika benimsemiştir (URL-2). TRT Çocuk kanalı bu özelliğı ile olumlu aktarım sürecine hizmet edebilecek bir kanaldır. Bu doğrultuda çalışmada, TRT Çocuk'ta yayınlanan yapımlarda yer alan ve çocukların kültürel kimlik inşasına katkıda bulunacağı düşünülen halk bilgisi unsurlarının nasıl temsil edildiğı ele alınmıştır.

Çalışma için öncelikle doküman analizi tekniğı kullanılmış ve veriler taranmıştır. Sonraki aşamada kanalın yayın hayatına başladığı tarihten 31.05.2021 tarihine kadar yayınlanmış olan tüm yapımların konuları araştırılmıştır. Bu içeriklerden seçilen yerli yapımlardan çalışma için örnek olabileceğı düşünülenler ele alınmıştır. İnceleme sonucunda yayınlanan 19 çizgi dizi, 3 çocuk dizisi ve 6 program değerlendirmeye alınmış; içerik analizi tekniğı ile incelenmiş ve bu yapımlarda tespit edilen unsurlara yer verilmiştir. Çalışma kapsamında belirlenen başlıklardan beddua, ağıt ve ölüm dışında tüm unsurların örneklerine rastlanmıştır. Yapılan incelemede programlarda, Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'nde yer alan unsurların da sıklıkla kullanıldığı ve tanıtıldığı görülmüştür.

1.Halk Bilimi, Medya- Kültür Çalışmaları ve TRT Çocuk Kanalı Üzerine Kısa Bir Değerlendirme

Halk biliminin kökeni Coğrafi Keşifler ve sonrasında yaşanan olaylara dayanmaktadır. William Thoms (1965: 4-5) tarafından 1846 yılında ilk kez "Folklor" teriminin kullanılması ile başlayan halk bilimi çalışmaları, üzerinden geçen yaklaşık iki yüzyıllık süreç sonunda doğal bir değişimin ve gelişimin sonucu olarak farklılaşmış ve bugünkü halini almıştır. M. Öcal Oğuz'un (2007: 31-32) da ifade ettiği üzere 20. yüzyıl ile birlikte okuryazarlık oranının artması, köyden kente yaşanan göçler ve hızla gelişen teknoloji ile birlikte halk biliminin çalışma alanı olarak görülen köylerde nüfus giderek azalmıştır. Bunun sonucunda çalışma alanının giderek

daraldığı düşünölen halk bilimi için kùltürün değişken ve devingen olduğu fikri ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu fikir doğrultusunda ve yaşanan ekonomik, sosyal, teknolojik gelişmelerin bir sonucu olarak halk bilimi, çalışma alanlarını değiştirme ve güncellemeye başlamıştır.

Alan Dundes (1998) tarafından halk kavramı yeniden tanımlanmış, sonrasında yaşanan süreçler ile birlikte halk bilimi çalışmaları farklı bir boyut kazanmıştır (Oğuz, 2002; Ekici, 2008; Ersoy, 2012). Bu değişim ile birlikte halk bilimi, medya ile sıkı bir iletişim ve etkileşim içerisine girmiştir. Medya, insanlar arasındaki iletişimi kolaylaştırarak ve artırarak insan hayatında önemli bir yere sahip olmaya başlamıştır. İnsanlar arasındaki etkileşimi ve aktarımı kolaylaştırması ile sadece iletişimi sağlamakla kalmamış kùltürel unsurların aktarılması ve tanıtılması açısından da önemli bir işlev kazanmıştır. Nebi Özdemir'e göre (2001: 114) geleneksel aktarım şekillerinin yerini alan medya; kùltürel unsurları ham madde olarak da kullanmakta, kùltürü çeşitli yönleri ile yeniden yaratmakta ve değiştirmektedir. Kùltürel unsurların çağın gereklerine uyarak güncellenmesi devamlılığını ve güvenliğini sağlamaktadır. Cevdet Avcı'ya göre (2024: 1826); kùltürel unsurların kendini yenileyebilmesi, muhafaza edilerek devamlılığının sağlanması hem toplumsal belleğin korunmasına hem de kùltürel kimliğin oluşturulup sürdürülmesine hizmet etmektedir. Bu aynı zamanda kùltürel güvenliğin sağlanması anlamına da gelmektedir.

Medya araçları, özelde televizyon, kùltürel yozlaşmanın önemli sebeplerinden biri olarak düşünölmektedir. Ancak bunun yanında tek tipleşme sürecinde kùltürün muhafazasını sağlayabilecek bir niteliğe de sahiptir. İnci Enginün (2006: 219) meddahların yerini alan günümüzün destancıları olarak nitelendirdiği televizyonun topluma uygun malzeme ile desteklenmesi gerektiğini söyler. Raymond Williams (2003) da iletişimin çoğu yolunu kullanarak geniş bir izleyici kitlesine ulaşan ve görşelliğin ön plana çıktığı televizyonun eğitim için kullanılabilir nitelikte olduğunu ifade etmektedir. Yetişkinler kadar çocukları da etkisi altına alan medya Sanders'e göre (1999: 140) kùltürün rolünü elinden almıştır ve dünyanın toplumsal, ahlaki ve duygusal çeşitliliğini ve ince ayrımlarını çocuklara aktarmada anne-babaların rakibi olmuştur. Aile ve topluluk içinde yaşayarak öğrenilen, kazanılan değerlerin öğrenilme ve edinilme şekli zamanla değişmiştir. Yine Sanders (1999: 52) yaşanan değişimi masal dinleyerek uyuyan çocuklar yerini televizyon izleyerek uyuyan çocuklara bırakmıştır, diyerek ifade eder. "Görşelin yazının önüne geçtiği bugünün dünyasında" (Güvenç, 2020: 17) hayal dünyasının ve yaşamın sınırlarının genişletilmesi noktasında önemli bir yere sahip olan televizyon hem göze hem kulağa hitap ediyor olması ile çocuklara oldukça cazip gelmektedir.

Farklı dönemlerde oluşturulmuş olan geleneğin yeni dönemlerde kendisine yer bulması ve devamlılığın sağlanması için değiştirilmesi, güncellenmesi gerekmektedir (Ekici, 2008: 38). Kùltürel unsurların dönemin olanaklarından, dijital unsurlardan ve kitle iletişim araçlarından yararlanarak yaşamın içinde yer bulması

ile yaşatılması sağlanabilir (Özdemir, 2019: 21). Televizyon da gelenekselin yeni kültürel ortamlarda sunulması ve aktarılmasına katkı sağlamaktadır ve adeta “elektronik bir dadı konumuna gelmiştir” (Akbulut, 2001: 363). Özellikle belli yaş gruplarında çizgi filmler aracılığı ile önemli bir aktarım sağlanmaktadır. “Biyolojik olarak devredilemediği için, kuşaklar boyunca kültürel olarak canlı tutulması gereken” (Assmann, 2015: 98) kültürel belleğin aktarılması, devamlılığının sağlanması noktasında çizgi filmler ve diziler, önemli bir vazife üstlenmektedir. Çiğdem Taş Alicenap (2015: 16) geçmişte masallar ve halk hikâyelerinin üstendiği kültür aktarımı görevini günümüzde çizgi filmlerin üstlendiğini söyler. Yine Zülfikar Bayraktar (2014: 33) kültürel ürünlerin senaryolaştırılarak çizgi filmler üzerinden yaşatıldığını ve güncellendiğini dile getirir. Görselin gücünden yararlanarak çeşitli olaylar, durumlar ve tipler üzerinden kültürel aktarım yapılır. Çizgi filmler masal gibi eğlence ve eğitimi bir araya getirmekte, didaktik bir özellik taşımaktadır (Fedakâr, 2011: 108-109) Çocuklar üzerinde bu derece önemli bir etkiye sahip olan çizgi filmleri, kültürel unsurlarla harmanlayarak çocuklara ulaştırmak için TRT tarafından tematik bir çocuk kanalı açılmıştır. Kanal, “Çocukların sağlıklı gelişmelerini desteklemek, kamu yararına faaliyetlerde bulunmak amacından hareketle genel ahlak gereklerinin, millî gelenekleri ve manevi değerleri gözeterek Türk millî eğitiminin temel görüş, amaç ve ilkelerini benimsemek” (URL-2) ilkeleri doğrultusunda yayın yapmaktadır. Kesintisiz yayın yapan, çocuklara millî değerleri ve kültürlerini aşlamayı amaçlayan, yerli yapımları çocuklar ile buluşturmaya hedef edinen kanal değerlerin korunması ve taşınması adına önemli bir araçtır. Gelenekten geleceğe taşıyıcı olma görevini üstlenen TRT Çocuk, yerli ve millî unsurları kimi zaman doğrudan kimi zaman ise günümüze uyarlayarak kullanmaktadır. Uygulamalı halk bilimi çalışmaları içerisinde değerlendirilebilecek olan TRT Çocuk programları, kültürel unsurları kendine kaynak edinerek geleneksel yaşamdan çocuk oyunlarına, halk oyunlarından halk edebiyatı ürünlerine kadar birçok alanda kültürel aktarım sağlamaktadır. Kanalda yayınlanan çizgi dizilerin %80’ini yerli yapımlar oluşturmaktadır (Yılmaz, 2017: 589). Kanalın yayın hayatına başladığı 2008 yılından bu yana kanalda yüzün üzerinde çizgi dizi yayınlanmıştır. Yayınlanan çizgi dizilerin bazıları Nasrettin Hoca, Dede Korkut, Keloğlan, Karagöz-Hacivat gibi doğrudan kültürel unsurlar üzerine kurulmuştur. Genel olarak günlük hayatın akışı içerisinde yer verilen kültürel değerler kimi zaman da dijital çağa göre güncellenerek ele alınmıştır. Kanalda yer verilen bu unsurlar çocukların halk kültürünü öğrenmelerine katkı sağlamaktadır. Bu durum aynı zamanda halk kültürü ürünlerinin dijital ortamlarda dönüştürülerek ve yeniden üretilerek çağdaş temsil biçimleriyle sunumuna da örnek teşkil etmektedir. Erkan Aslan (2021: 1069) da TRT Çocuk kanalı aracılığıyla kültürel ürünlerin çocuklar arasında popülerleşmesine olanak sağladığına dikkat çekmektedir. Kanalda yayınlanan içeriklerde, sözle ve davranışla hem göze hem kulağa hitap edilerek kültürel belleğin (Assmann, 2015) oluşturulmasına hizmet edilir. Ayrıca günlük hayatın akışı içerisinde

sunulan bu unsurların gündelik hayat pratikleri içerisindeki işlevleri (Bennett, 2013) de yansıtılır.

2. TRT Çocuk Kanalında Yer Alan Halk Edebiyatı Ürünleri

TRT Çocuk'ta yayınlanan programlarda halk edebiyatı ürünlerinin sıklıkla ve farklı şekillerde kullanıldığı görülmüştür. Halk edebiyatının üç kolu olan anonim, âşik ve tasavvuf edebiyatı ürünlerinin örneklerine rastlanmıştır. Anonim halk edebiyatı ürünleri altında mensur ürünlerden mit, efsane, masal, destan, fıkra; manzum ürün olarak mâni, türkü, ninni; manzum-mensur karışık türler başlığı altında ise halk hikâyesi, atasözü, deyim, dua/beddua, tekerleme, bilmece başlıklarına yer verilmiştir. Ayrıca yine bu bölümde halk tiyatrosu konusuna yer verilerek bu başlık altında Karagöz, orta oyunu, kukla ve meddah gibi geleneksel halk tiyatrosu örnekleri aranmıştır. Anonim halk edebiyatı başlığı altında değerlendirilen beddua ve ağıt türü dışında belirtilen tüm başlıkların örnekleri tespit edilmiştir.

Türk mitolojisinden esinlenilerek oluşturulan Cille (URL-3) adlı çizgi dizinin kahramanları, Türk mitolojisinden izler taşımaktadır. Çizgi dizide yer alan cilleler ile Türk mitolojisinde kutsal sayılan hayvanlar benzerlik göstermektedir. Mitik unsurların görüldüğü bir diğer çizgi dizi de Maysa ve Bulut'tur (URL-4). Umay Ana, çizgi dizide görseli ile birlikte kullanılmıştır ve 18. bölüm "Umay Ana" adını taşımaktadır. Umay Ana dışında hayat ağacı tasvirinin de yer aldığı bir bölüm (51. Bölüm) bulunmaktadır. Efsane türü yine Maysa ve Bulut'ta görülür. "Alaca Efsanesi" adlı bölümde (31. Bölüm) efsanenin bölüm adında yer alıyor olmasının yanında efsanenin halk arasındaki yayılma hızına ve inanılabilirliğine vurgu yapılır. İbi'de (URL-5) de 21. bölümde efsane, çizgi dizide isim olarak geçmesinin yanı sıra taş kesilme motifine benzeyen bir olayın gerçekleşmesi ve bunun halkın arasında yayılmasına yapılan vurgu ile efsane türüne yer verilir.

Masal türünün en sık görüldüğü çizgi dizi Maysa ve Bulut'tur. Çizgi dizinin incelenen 66 bölümünde 25 masal tespit edilmiştir (1, 7, 12, 15, 16, 22, 36, 37, 39, 44, 45, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 63, 65, 66. Bölüm). Genellikle oba halkına bir öğüt vermek gerektiğinde bir aracı olarak kullanılan bu masalların oba büyüklerinden olan Yaman Dede ya da Güneş Ana tarafından anlatıldığı görülmektedir. Yer alan masal örnekleri dışında masal anlatma geleneğine yer verilmesiyle de önemli bir çizgi dizidir. Tespit edilen bu masallar dışında İbi'de de türün örneği yer almaktadır. Çizgi dizide masal anlatıcısı iki kız kardeş olan Sabra ve Bobra adlı iki kız kardeşten bahsedilir ve onların anlattığı bir masala yer verilir (20. Bölüm). Elif'in Düşleri (URL-6) adlı çizgi dizinin ise 29 ve 31. bölümlerinde çocukların aralarında kendi oluşturdukları ve anlattıkları masalların yer aldığı görülür. Kaf Dağı Masalları (URL-7) adlı program sadece masal üzerine kuruludur. Programda toplam 21 masal yer almaktadır. Programda "Cesur Prenses ve Hırsız Tahir, Cömertliği Arayan Dangal'ın Masalı, Fakir Balıkçı ve Altın Pullu Balık Masalı, Kayıp Tarak, Akıllı Terzi, Kutudaki Dev ve Akıllı Küçük Kız, Tezgeldi Masalı, Hekim Dubban ve Kara Vezir,

Tuz Kadar Sevgi, Dipsiz Kuyu ve Anka Kuşu, Çerçinin Masalı, Keloğlan ve Cüce, Akıllı Kızın Vezirlik Hikâyesi, Oduncu Gencin Hikâyesi, Keloğlan ve Ali Cengiz, Yedi Başlı Dev, Korkuyu Arayan Küçük Kız Masalı, Genç Şehzade ve Rüzgar Bey, Zorbey ve Hekim Dubban, Konuşan Ayna” adlı masallar yer alır. Programda her bölümde farklı bir masal anlatılır ve bu masallar animasyon olarak sunulur. Masallar, geleneksel tiyatro sanatçısı ve UNESCO tarafından “Somut Olmayan Kültürel Miras Taşıyıcı Dünya Sanatçısı” kabul edilen ve jenerikte masalların derleyicisi olduğu belirtilen Yusuf Duru tarafından anlatılmaktadır. Yine masalların müstakil bir tür olarak yer aldığı bir diğer program da Kız Kulesi Masalları’dır (URL-8). Her bölümünde farklı bir ünlünün masal anlattığı programın metin yazarlığını yapan Özgür Aras Tüfek ile 01.05.2021 tarihinde şahsımızca yapılan görüşmede toplamda 13 masalın yer aldığı programda 10 masalın Anadolu, diğer üç masalın ise Türk dünyası kökenli olduğu belirtilmiştir. Masalların genel iskeletinin korunduğu ama hitap ettiği yaş grubunun seviyesine göre uyarlandığı ifade edilmiştir.

Fıkra türü Nasrettin Hoca üzerinden ele alınır. Maysa ve Bulut’ta 33. bölüm “Nasrettin Hoca” adını taşımakta ve bu bölümde Güneş Ana tarafından bilgelik yönü ile ön plana çıkarılan Hoca’nın “Ye Kürküm Ye” fıkrasına yer verilir. Nasrettin Hoca Zaman Yolcusu (URL-9) adlı çizgi dizide ise günümüze yolculuk yapan Nasrettin Hoca’nın maceraları anlatılır. Hoca’nın “Ya Tutarsa” (4 ve 19. Bölüm), “Kazan Doğurdu” (4, 5 ve 19. Bölüm), “Eşeğe Ters Binmesi” (4. Bölüm), “Dünyanın Ortası” (24. Bölüm) fıkralarına atıfta bulunulmasının yanında “Robot Dostu” adlı bölümde fıkra deyince akla gelen ilk isim olan Nasrettin Hoca’ya ait bilgiler yer alır.

Manzum ürünlerden olan mâni çizgi dizilerde özellikle Ramazan ayını konu edinen bölümlerde tercih edilmiştir. Halk arasında yaşayan mânilerin yanında çizgi diziler için üretilen mâniler de yer almaktadır. Canım Kardeşim’de (URL-10) “Bugün Bayram” adlı bölümde evin babası Galip’in ev halkını bayram sabahına kendi yazdığı mâniler ile uyandırdığı görülür. Dede Korkut Hikayeleri (URL-11) adlı çizgi dizide ise Uruz ve Boğaç karakterlerinin Ramazan manileri söylediği görülür (19. Bölüm). Uruz karakterinin bayram ziyaretine gittiği 21. bölümde “İşte geldik kapınıza / Bayramınızı kutlamaya / Sakın geri çevirmeyin / Heybeleri boş göndermeyin.” diye mâni okuduğu görülür. Maysa ve Bulut’ta Ramazan mânilerinin yanında (28. Bölüm), Hıdırellez kutlanırken (23. Bölüm) ve yine yapılacak gösterilere davet edilen ahali için çeşitli mâniler söylenir (41 ve 44. Bölüm). Pırl (URL-12) çizgi dizisinde de mâni Ramazan ayında ele alınır. “Hoş Geldin Ramazan” adlı bölümde çocukların birbirleri ile mâni söyleyerek şakalaştığı ve iletişim kurduğu görülür. Rafadan Tayfa’nın (URL-13) incelenen bölümlerinde tulumacı olan çocukların tulum bayı taşırken (71. Bölüm) mâni söyledikleri tespit edilmiştir. Ramazan’a özel hazırlanan Ramazan Tayfa’da (URL-14) ise bütün bölümlerin mâni ile başlaması dışında Ramazan davulculuğu yapan Kamil’in (2. Bölüm) ve Rüstem’in (16.

Bölüm) mâniler okuduğu görülür. Bir bölüm ise “Ramazan Manileri” adı (14. Bölüm) ile tamamen bu konuya ayrılmıştır.

Halkın duygu ve düşüncelerini ifade etmek için en çok kullandığı türlerden olan türkü de çizgi dizilerde kullanılan halk edebiyatı ürünlerindedir. Maysa ve Bulut'ta bir ozan tarafından söylenen “İki Keklik” türküsüne ve hikâyesine yer verilir. Türkü türünün en fazla kullanıldığı çizgi dizi ise Pepee'dir (URL-15). İncelenen bölümler içerisinde tespit edilen türküler şunlardır: Atabarı (101. Bölüm), Odana Serdim Halı (55. Bölüm), Hanımey (14. Bölüm), Çayda Çıra (53. Bölüm), Çayeli (34 ve 36. Bölüm), Dere Boyu Kavaklar (103. Bölüm), Silifke'nin Yoğurdu (97. Bölüm), Cemilem (99. Bölüm), Hüdayda (23, 36 ve 68. Bölüm), Toycular Yarcan (7. Bölüm).

Ninni örneği İbi'de (90. Bölüm) ve Rafadan Tayfa'da (58 ve 94. Bölüm) “Dandini Dandini Dastana” ninnisi ile yer almıştır. Maysa ve Bulut'ta ise kardeşini uyutan Kiraz'ın:

*Dağa vardım, dağ uyur,
Dağda tavşanlar uyur.
Ben yavruma eee derim
Yavrum beşikte uyur.
Eeee eeee eee...*

ninnisini söylediği tespit edilmiştir (41. Bölüm). Bizim Ninniler (URL-16), ninni üzerine ve geleneksel ninnilerin seslendirilerek animasyon ile bir araya getirildiği bir programdır. Çizgi dizilerde ninnilere yer verilmekle birlikte “Bizim Ninniler” adıyla oluşturulan bu müstakil ninni programında “Atem Tutem Men Seni, Eşekli Ninni, Dandini Dandini Dastana, Çamlıbel'den Çıktım Yayan, Ninnilerin Merdanesi, Elma Attım Yuvarlandı, Ay Sultan, Fış Fış Kayıkçı, Yüreği Olmayan Eşek, Geveze Kaplumbağa, Ormandaki Davul” animasyona dönüştürülen ninnilerdir.

İncelenen programlar içerisinde halk hikâyesi yer almamakla birlikte destandan halk hikâyeciliğine geçişin ürünü kabul edilen Dede Korkut Hikayeleri'nin kullanıldığı görülmüştür. Dede Korkut Hikayeleri adlı çizgi dizide Muharrem Ergin (1964) tarafından “Türk kültürünün temel eserlerinde biri belki de birincisi” olarak nitelendirilen Dede Korkut Hikayeleri'ne yer verilmiştir. Çizgi dizide hikâyeler, çocuklara göre düzenlenip yayınlanmıştır. Çizgi dizide bir bölümde Ergenekon Destanı'na da yer verilmiştir. Nevruz'un kutlandığı 33. bölümde Ergenekon Destanı anlatılır ve görsel olarak sunulur. Dede Korkut Hikayeleri'nin yer aldığı bir diğer çizgi dizi de Maysa ve Bulut'tur. Güneş Ana “Şenlik” adlı bölümde (34. Bölüm) Deli Dumrul hikâyesini çocuklara anlatır. Bizim Ninniler adlı programda da “Dirse Han oğlu Boğaç Han” hikâyesi animasyon olarak sunulmaktadır. Bayındır Han'ın düzenlediği davette çocuğu olanlar ak, çocuğu olmayanlar ise kara çadıra oturtulur. Bu duruma çok üzülen Dirse Han ve eşi dua ederler ve fakirlere yardım ederler. Bunun üzerine bir çocukları olur. Büyüyen bu çocuk,

herkesin korkup kaçtığı bir boğayı tek yumruğu ile yere serer. Bunun üzerine Dede Korkut gelerek çocuğa isim verir ve bunlara görsel olarak yer verilir.

Atasözleri ve deyimlerin günlük hayatın ilerleyişi içinde amacına uygun olarak öğüt verilmesi gereken veya bir durumu anlatmak istedikleri zamanda kullanıldığı görülmüştür. Canım Kardeşim’de 104, Dede Korkut Hikayeleri’nde 48, Elif’in Düşleri’nde 41, Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu’nda 2, Maysa ve Bulut’ta 2, 23, 42, 46, 56, 59 ve 64. bölümlerde çeşitli atasözlerine yer verilir. Maysa ve Bulut’ta ayrıca “Abanın Kadri Yağmurda Bilinir.” atasözü bir bölümün de adını oluşturmaktadır (56. Bölüm). Aynı şekilde Niloya’da (URL-17) 4. bölümün adı “Davulun sesi uzaktan hoş gelir.”, 41. bölümün adı “Bakarsan Bağ Bakmazsan Dağ Olur” ve 65. bölümün adı “Damlaya Damlaya Göl Olur” atasözleridir. Çizgi dizide kullanılan bu atasözlerinin ne anlama geldiği de çizgi dizide açıklanır. Pırl (Cumhuriyet Bayramı), Rafadan Tayfa (22. Bölüm), Ramazan Tayfa (17, 23 ve 25. Bölüm) atasözlerinin kullanıldığı diğer çizgi dizilerdir. Mancınk (URL-18) adlı çocuk yarışma programında ise atasözü tamamlama yarışması yer alır. Yarışmada birçok atasözü kullanılır. Bu atasözlerinden bazıları şunlardır:

*Sayılı gün çabuk geçer.
Tok açın halinden anlamaz.
Şimşek çakmadan gök gürlemez.
Yumurtasına hor bakan civcivini cılk eder.
Yol yürümekle borç ödemekle tükenir.
Yerin kulağı vardır.*

Atasözlerinin kullanıldığı ve yine atasözlerini tamamlamak üzerine kurulu olan bir yarışma programı da Rüzgar Gülü’dür (URL-19). Yarışmanın birçok bölümünde atasözlerine yer verilir. Programda geçen bazı atasözleri şunlardır:

*Her şeyin bir vakti var, horoz bile vaktinde öter.
Güneş balçıkla sıvanmaz.
Bugünün işini yarına bırakma.
Bir çöplükte iki horoz ötmez.
Gülü seven dikenine katlanır.*

Deyimler yine günlük konuşma dili içerisinde yer alırken çocukların anlaması için kullanılan bu deyimlerin anlamları ile birlikte verildiği görülür. Dede Korkut Hikayeleri’nde *çene çalma, elin çalışsın, dilini tutmak, altına boğmak, şeytana pabucunu ters giydirmek* deyimlerinin yanında deyimler için “*Deyimler özlü sözlerdir. Başka bir şey anlatmak için kısaca söylenir ama başka bir anlamı daha vardır.*” tanımı yapılır (39, 48, 50. Bölüm). Elif’in Düşleri’nde *turp gibi olmak, kulağına küpe olmak* (3 ve 26. Bölüm); Maysa ve Bulut’ta *tatlı yiyip tatlı konuşmak* (29. Bölüm); Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu’nda *kafa dinlemek, başı şişmek* (1 ve 2. Bölüm); Rafadan Tayfa’da *ağaç olmak, gözü gibi bakmak, sohbetine doyum almak, eline sağlık, işi başından aşkın olmak, gözü yolda kalmak, tadını çıkarmak, turp gibi olmak, arkası çorap söküğü gibi gelmek, dereyi*

görmeden paçayı sıvamak, elden bir şey gelmemek, kulağın pasını silmek, peşine takılmak, kısmet olmak gibi birçok deyimde yer verilir (18, 29, 36, 37, 44, 51, 52, 62, 63, 69, 79, 90. Bölüm). Ramazan Tayfa'da ise *ödü patlamak, kolları sıvamak, hevesi kursağında kalmak, renk vermemek, sağlam kafa ile düşünmek* (8, 10, 12, 20 ve 27. Bölüm) deyimleri tespit edilmiştir.

Ele alınan programlar içerisinde beddua örneğine rastlanmamıştır. Dua örneği ise Maysa ve Bulut'ta bulunmaktadır. Göç sırasında *"Güneş batarken ay doğsun. Ay batarken güneş doğsun üzerimizden aydınlık hiç eksik olmasın* (2, 19, 37. Bölüm) ve *"Yolumuz hayır, bahtımız açık olsun. Gün doğdu kervan yola koyulsun."* (42. Bölüm) duaları yer alır. Bunun yanında bebek için (11. Bölüm) ve iyi dilek bildirmek için yapılan dua (39. Bölüm) örnekleri de tespit edilmiştir.

Tekerleme örnekleri özellikle bir bölümü *"Tekerlemeni Söyle"* adı ile tekerlemeye ayrılan Elif ve Arkadaşları (URL-20) adlı çizgi dizide geçmektedir. Elif'in *Düşleri* adlı çizgi dizide (5, 9, 14. Bölüm), Maysa ve Bulut'ta *"Yağ satarım, bal satarım, ustam ölmüş ben satarım"* (34. Bölüm) şeklinde geçen oyun tekerlemesi, Rafadan Tayfa'da yine oyunlarda kullanılan (6 ve 81. Bölüm) tekerlemelere yer verilir.

Bilmeceler incelenen programlarda örneği sıkça bulunan bir tür olarak karşımıza çıkmaktadır. Dede Korkut Hikayeleri (31. Bölüm), bilmece sormayı çok seven bir şeftali karakterinin yer aldığı Elif'in *Düşleri* (3, 4, 24, 27, 28, 30, 32, 34, 37, 38, 41, 42. Bölüm) ve yine hedeflerine ulaşmak ve ilerleyebilmek için bir bilmece çözmeleri gereken İbi'de (28, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38. Bölüm) ve *"Bilmece"* adlı 12. bölümde ve 44. bölümde Maysa ve Bulut'ta bilmece örnekleri tespit edilmiştir. Rafadan Tayfa'da *"Define"* adlı bölümde (8. Bölüm) defineye ulaşmak için çocukların çözmesi gereken *"Dize kadar derin kuyu / Ne çamuru geçirir ne suyu."* gibi çeşitli bilmecelere yer verilir. Bilmecelerin yer aldığı bir diğer yapım da *Sürpriz Kutusu'dur* (URL-21). Geri dönüşüm üzerine kurulu olan programda eksik olan malzemeleri tamamlamak için program sunucusunun *"Örgü yünden bir kapak / Kışın başımı sıcak tutacak."* gibi sorulan çeşitli bilmeceleri bilmesi gereklidir.

Halk tiyatrosu başlığı altında ele alınan gölge oyunu birçok programda yer bulmaktadır. Gizemler Diyarına Yolculuk (URL-22) adlı çizgi dizide *"Hem söz hem de Karagöz"* adlı bölümde (32. Bölüm) gölge oyunu ile ilgili kök boyalarla boyandığı, deriden yapıldığı, tasvir teriminin ne olduğu ve hayal ve hayali terimlerinin ne anlama geldiği gibi birçok bilginin yer aldığı görülür. Gölge oyunun ana karakterleri olan Karagöz ve Hacivat'ın geleneksel hali ile değil yorumlanarak kullanıldığı *"Karagöz Dünyayı Geziyor"* (URL-23) ve *"Karagöz ve Hacivat Dünyanın Gizemli Harikaları"* (URL-24) adlı çizgi dizilerde Karagöz ve Hacivat; çocuklara çeşitli bilgiler sunan, ülkeler hakkında bilgiler veren karakterler olarak ele alınır. Kare Takımı'nda da (URL-25) *"Gölge Oyunu"* adlı (15. Bölüm) bir bölüm bulunur ve yine gölge oyunu ile ilgili çeşitli bilgilerin yer aldığı görülür. Maysa ve Bulut'ta Ramazan şenliklerinde geleneksel hali ile sunulan gölge oyunu *"Ramazan"* adlı

bölümde (28. Bölüm) yer bulur. Gölge oyunu ile ilgili çeşitli bilgilere ve bir Karagöz-Hacivat gösterisine kısa da olsa yer verilir. Niloya'da da "Karagöz ve Hacivat" adlı bölümde (69. Bölüm) gölge oyunu hem bölümün adında hem de bölüm içerisinde kullanılır ve Karagöz ve Hacivat kılığına giren çocuklar ile sunulur. Ramazan Tayfa'da da bir bölüm "Gölge Oyunu" adını taşımaktadır (27. Bölüm). Kamil ve Hayri üzerinden Karagöz ve Hacivat gösterisi yapılır. Kuklalı Köşk adlı dizide Karagöz ve Hacivat figürlerinin görsel olarak yer aldığı görülmekle birlikte bilgi ya da bir gösteri tespit edilememiştir.

Orta oyunu kavramı ve örneği Rafadan Tayfa adlı çizgi dizide tespit edilmiştir. "Tiyatro Kulübü" adlı bölümde (34. Bölüm) çocuklar "Fotoğrafçı" adlı bir orta oyunu hazırlarlar. Orta oyununun yer aldığı bir diğer program Kuklalı Köşk adlı çocuk dizisidir. Dizinin 5. bölümünde "Benim zamanımda halk orta oyuncusunun etrafında çember oluştururdu. Kavuklu ve Pişekâr izleyicinin ortasında tuluat yapardı. Yani doğaçlama oyunculuk yaparlardı." ifadeleri yer alır ve orta oyunu hakkında bilgiler verilir.

Kukla, Biz İkimiz (URL-26) adlı çizgi dizide "Türk Kuklası" adlı bölümde yine bölüm adı ile birlikte verilir ve çizgi dizinin kahramanı iki çocuk tarafından bir kukla gösterisi yapılır (4. Bölümde). Maysa ve Bulut'un "Kukla" adlı bölümünde (41. Bölüm) kurulan bir temsil çadırında kukla gösterisi yapılır. Mutlu Oyuncak Dükkanı'nda (URL-27) "Sevimli Kuklalar" adı ile yer verilen kuklalar; Pepee'de Pepee'nin bir kukla yapması ile (52. Bölüm), Rafadan Tayfa'da ise "İpli Kukla" adlı bölümde ipli kuklalar ve bu kuklalar ile yapılan gösteri ile ele alınır. Kuklalı Köşk (URL-28) adlı çocuk dizisi adının yanı sıra kuklalar üzerine kurulu bir çocuk dizisidir. Dizide bir kukla ustası ve onun canlanmış olan kuklalarının maceraları anlatılır.

Meddah, Canım Kardeşim adlı dizide Galip'in meddahlık yapması ve "Eski Türk tiyatrosunda taklitler yapan, hikâyeler anlatan kimsedir. Her hikâyenin vermek istediği bir ders vardır." şeklinde meddahlık hakkında verilen bilgiler ile yer alır.

İncelenen programlarda anonim halk edebiyatı dışında halk edebiyatının diğer kollarının da örnekleri tespit edilmiştir. Bu kollardan biri olan âşık edebiyatı genellikle âşıklar üzerinden ele alınır. Canım Kardeşim'de (3. Bölüm), âşık edebiyatının son dönem büyük temsilcilerinden ve ozanlarından kabul edilen Barış Manço yer alır. Barış Manço, hem animasyona dönüştürülmüş görüntüsü ile hem de "Nane-limon kabuğu" şarkısı ile sunulur. Âşık edebiyatının birçok özelliği ile yer aldığı çizgi dizi ise Maysa ve Bulut'tur. Göçebe olarak yaşayan Yörüklerin anlatıldığı çizgi dizide sıklıkla büyük bir ozan olduğu belirtilen Hikmet Ozan adı verilen birinden bahsedilir. Dizinin birçok bölümünde bu ozan köy odalarında aranır ve ozanların köy odalarında sanatlarını icra ettikleri vurgulanır. Ozanlar onlar için kültürün taşıyıcısı ve yaşatıcısıdır. Bu yüzden sahip oldukları bilgileri ve kültürlerini aktarmak için Hikmet Ozanla tanışmak ve bu bilgileri ölümsüz kılmak

istediklerini belirtirler. 8. bölümde halkı görünür yapan kişilerdir denen ozanlar, 9. bölümde türkü yazarları olarak tanımlanır. Çizgi dizide bu bilgiler ve tanımlar dışında âşık atışması da yer bulur. Âşık atışmasına davet edilen oba halkı bu atışmaya gider ve burada doğaçlama olarak saz eşliğinde şiir okuyan âşıklar görülür (45. Bölüm). Âşık edebiyatına ait özellikler dışında bu edebiyata ait şiirlere de zaman zaman yer verilir. Yaman Dede ne güzel demiş Karacaoğlan diyerek ona ait olan *Kaşın çatı kalemdir / Mağrur olma bu âlemdir / Diyeceğim bir selamdır* şiirini okur (9. Bölüm). Şiirine yer verilen bir diğer âşık da Dedemoğlu'dur. Yaman Dede'nin "Göç Destanı" dediği Dedemoğlu'na ait olan şu şiir okunur:

*Çıktık Horasan'dan sökün eyledik
Düşürdüler bizi tozlu yollara
Aşırdılar bizi karlı dağlara
Bölük bölük yüklendi göçler*

*Atlandı ihtiyar yayandı gençler
Başımıza geldi gördüğüm düşler
Düşürdüler bizi gurbet ellere
Kerbela Çölü'nden ısız dağlardan*

*Dedemoğlu der ki aşkın bağından
Aşırdılar bizi karlı dağlardan
Bu zamanda destan olsun dillere
Olsun dillere, hey.*

Çizgi dizide ayrıca bir bölüm "Neşet Ertaş, Neşet Usta Anadolu'nun sazıdır, söz züdüdür, bozkırım tezenesidir. Gönül dağıdır. Ozanlık geleneğimizin büyük ustasıdır." dedikleri Neşet Ertaş'a özel olarak hazırlanmıştır. Bu bölümde Neşet Ertaş'ın animasyona dönüştürülmüş haline ve onun Yolcu adlı türküsüne yer verilir. Yine bir bölüm de *Dost Dost Diye Nicesine Sarıldım* türküsü ile Âşık Veysel'e ayrılmıştır. Âşık edebiyatının birçok özelliği ve temsilcisi ile Maysa ve Bulut'ta geniş yer bulunduğu görülür.

Tekke-Tasavvuf edebiyatına ait unsurların anonim ve âşık edebiyatına nazaran daha az yer bulunduğu tespit edilmiştir. Maysa ve Bulut'ta Yaman Dede'nin "İlim ilim bilmektir, ilim kendini bilmektir. Sen kendini bilmezsin ya nice okumaktır." (7 ve 44. Bölüm) diyerek Yunus Emre'den aktardığı söz ve yine Yunus Emre'ye ait olduğunu söylediği "Söz ola kese savaşı / Söz ola bitire başı / Söz ola ağulu aş / Bal ile yağ ede bir söz." dörtlüğünü okur. Bunun dışında çizgi dizinin 25. bölümünde Bora sazı ile yine Yunus Emre'ye ait olan *Sordum Sarı Çiçeğe* adlı ilahiyi çalar. Ramazan Tayfa'da Mevlana'ya ait olduğu belirtilen "Cömertlik ve yardımseverlikte akarsu gibi ol / Şefkat ve merhamette güneş gibi ol / Başkalarının kusurlarını örtmede gece gibi ol." (26. Bölüm) öğüdüne ve üzerinde Mevlâna yazan bir kitap görseline yer verilir.

3. TRT Çocuk Kanalında Yer Alan Geçiş Dönemi Unsurları

Doğum, evlenme ve ölüm olmak üzere üç ana başlıkta toplanan geçiş dönemlerinden ölüm dışında diğer dönemlere ait bilgilerin TRT Çocuk programlarında detaylı olmasa da yer aldığı tespit edilmiştir. Ayrıntılı olarak yer almamak ile birlikte Canım Kardeşim adlı çizgi dizide hamilelik haberi ve bu haber karşısındaki sevinç yer alır (27. Bölüm). 28. bölümde ise bebeğe ad düşünülmesi, bebek için yapılan hazırlıklar ve bebeğin doğması ile yaşanan mutluluk sunulur. Canım Kardeşim dışında doğum ve bu geçiş dönemine ait bir bilgi tespit edilmemiştir.

Seyit Veyis Örnek (2000: 147) geçiş dönemlerine çocuğun doğumundan sonraki süreç içerisinde gerçekleşen âdet, tören, uygulama gibi unsurları kapsayan “çocukluk” başlığını da ekler. Çocukluk dönemine ait özelliklerin çizgi dizilerde kullanıldığı görülmüştür. Dede Korkut Hikayeleri’nde ad koyma geleneğine yer verilir (1, 11 ve 13. Bölüm). Maysa ve Bulut’ta ise “İlk Adım” adlı 47. bölümde yürümeye başlayan bebek için köstek kesileceği söylenir. “Köstek dolanmış ayağına / Kesilsin çıkmasın yoluna / Koşun abileri, ablaları / Açılsın bebemizin ayakları” denir ve çocuğun ayağına bağlanan ip kesilir. Bu bölümde köstek kesme ile ilgili detaylı anlatım yer alır. Yine diş çıkaran bebek için “Diş Buğdayı” adlı 11. bölümde diş buğdayı yapılır ve dua edilen bebeğin önüne konulan çekiç, kalem, kavaldan birini seçmesi böylece ilerde yapacağı mesleği bilecekleri söylenir. Çocukluk dönemine ait olan sünnet ise Rafadan Tayfa’da yer bulur. 28. bölümde Hayri sünnet kıyafetleri ile kendisini ve kendisine takılan altınları hatırlar.

Evlenme, Dede Korkut Hikayeleri’nde 10. bölümde Bamsı Beyrek ve Banu Çiçek’in düğünü ile yer bulur. “Düğün demek düğün çorbası demek. Pilavlar, kavurmalar, şerbetler demektir.” şeklinde tanımlanan düğünde yapılan yemekler “Oyunlar, hokkabazlar, yarışmalar, eğlenceler...” diyerek de eğlenceler hakkında bilgi verilir. Evliliğin ilk aşaması olan kız isteme de çizgi dizide yer bulur. Dede Korkut, Banu Çiçek’i abisi Deli Kaçar’dan “Allah’ın emri Peygamberin kavli ile aydan arı, güneşten güzel kız kardeşin Banu Çiçek’i Bamsı Beyrek’e istiyorum.” diyerek ister. Düğünde davulların çalındığı ve halay çekildiği görülür (13. Bölüm). 22. bölümde ise Banu Çiçek ile Yartacuk’un düğünü vardır. Yine davul ve zurna ile halay çekildiği kadınların ayrı eğlendiği ve gelinin başına kırmızı bir örtü örtüldüğü görülür. Maysa ve Bulut’ta düğün 59. bölümde yer alır. Düğün için düğün yemeği diye belirtilen keşkek yapılır. 21. bölümde ise düğün yer almaz ancak düğün olduğu ve ozanın düğüne gittiği belirtilir.

Hayatın önemli dönüm noktaları geçiş dönemi unsurları etrafında oluşan âdetlerin, ritüellerin, uygulamaların örneklerin, incelenen çizgi dizilerde ayrıntılı olarak yer almamakla birlikte kendini gösterdiği görülür.

4. TRT Çocuk Programlarında Yer Alan Diğer Halk Bilgisi Unsurları

Diğer halk bilgisi ürünleri başlığı altında halk hekimliği, halk veterinerliği, halk meteorolojisi, halk takvimi, halk hukuku ve halk matematiği unsurlarının

örnekleri aranmıştır. Halk hekimliğine ait uygulamaların ve bilgilerin Maysa ve Bulut'ta, Canım Kardeşim'de ve Elif'in Düşleri adlı çizgi dizide; Köstebekgiller (URL-29) adlı çocuk dizisinde yer aldığı görülmüştür. Elif'in Düşleri'nde dedesinin manavındaki meyve ve sebzelerle konuşan Elif, her bölümde bir meyve veya sebze hakkında bilgi verir. 3. bölümde turp ile ilgili bilgi verilirken turpun öksürük başta olmak üzere nezle, uykusuzluk, iştahsızlık, diş çürümesi gibi hastalıkların tedavisinde kullanıldığı ve insana enerji verdiği; 4. bölümde sivrisinek ısırığına muz kabuğunun içinin sürülmesi ile rahatlanacağı; 5. bölümde, sirkenin şifa kaynağı olduğu, balın ve sirkenin öksürüğe iyi geldiği; 7. bölümde mandalınanın uykusuzluk için kullanıldığı; 11. bölümde biberin baş ağrısı ve öksürüğe iyi geldiği; 12. bölümde uyku ve öksürük için kavun çekirdeğinin kullanıldığı; 26. bölümde kirazın sadece kendisinin değil çiçeğinin de oldukça yararlı olduğunu ve öksürük için kiraz çiçeğinin kullanıldığı; 43. bölümde salçanın da öksürük ve baş ağrısı için kullanılabileceği; 44. bölümde boğazı ağrısına nane-limonun iyi geldiği belirtilir. Canım Kardeşim'de hasta olan çocuklar için Barış Manço'nun şarkısı ile birlikte nane, limon, zencefil ve hatmi çiçeği ile doğal bir ilaç hazırlanır (3. Bölüm). Maysa ve Bulut'ta Güneş Ana, halk hekimliği yönü ile ön plana çıkar ve obanın Lokman Hekimi olarak nitelendirilir (21. Bölüm). 2. bölümde şifa kaynağı olarak nitelendirdikleri kirven çiçeğini bulmaya çalışan çocuklar kirven çiçeğinin zehirlisinin etrafında hare olduğunu söylerler. 4. bölümde kirven çiçeğinden yapılan şurubun hastalıklara iyi geldiği, 14. bölümde ise yine kirven çiçeğinden bahsedilirken ondan yemek yaptıkları ve şifa için kullandıkları vurgulanır. 17. bölümde kızamık olan Maysa için Seher kızamık şekeri kaydattığını söyleyerek kızamık için kızamık şekeri yemek gerektiğini belirtir. 54. bölümde ozanın ateşi çıkan oğlu için Güneş Ana sirkeli su yapar. "Vefa Borcu" adlı 39. bölümde ise Güneş Ana'nın "Buraların mine kökü meşhurdur. Gidip biraz kök toplayalım, malum her derde devadır." demesi dikkat çeker. Köstebekgiller adlı dizinin 6. bölümünde de ihlamur, adaçayı, papatya toplayan köstebekler bu otların nefes açıp ciğerleri temizlediğini dile getirirler.

Halk veterinerliği ile ilgili bilgiler Maysa ve Bulut'ta görülür. Göçebe olarak yaşayan ve hayvancılık ile uğraşan oba halkı hayvanlar ile ilgili bilgiler paylaşırlar. 10. bölümde yaralı olan kokarcaya koyunlar için yaptıkları kremden sürdükleri ve 18. bölümde bir devenin doğumuna yardım ettikleri yer alır. Çizgi dizide koyunlar ile ilgili birçok bilgiye yer verilir. 20. bölümde koyunların tek seferde ve 20 günde bir kırılması gerektiği, 26. bölümde koyunların yünleri kırılırken ayaklarının bağlanması gerektiği böylelikle terlemeyeceği için makasın daha rahat hareket ettiği, 57. bölümde koyunlar kırılırken durulması gereken mesafe ve koyunların 3 parmak kırılması gerektiği gibi bilgiler verilir. Yine 21. bölümde hastalanan bir koyun için ilaç hazırlandığı, 46. bölümde pis sudan içip hastalan kuzu için ilaç yapılması, 32. bölümde hayvanların asalaklardan korunması için temizliklerinin çok önemli olduğu bilgileri yer alır. 41. bölümde kuşların kendi yuvalarını kendilerinin yapması gerektiği, 52. bölümde nalı olmayan at ile yolculuk edilemeyeceği

söylenir. Hayvanlarını korumak için oba halkının develere nazar boncuğu astığı da görülür (55. Bölüm).

Halk meteorolojisi; halkın işlerini düzenlemek zamanı belirlemek için hava tahminlerini “gök cisimlerine, hayvanların hareketlerine, bitkilerin durumlarına ve insanların davranışlarına bakarak” (Artun, 2008: 208) yaptığı tahminler ile yaptığı uygulamalar olarak tanımlanmaktadır. Göçebe Yörüklerin hayatının anlatıldığı Maysa ve Bulut’ta halk meteorolojisine ait bilgiler yer alır. 1. bölümde yazın kurak geçtiği için kışın çok çetin geçeceği belirtilir. 48. bölümde dizleri ağrıyan Yaman Dede yağmur yağacak der ve dizlerinin ağrması ile bir hava olayını tahmin eder. Dizinin “İlk Cemre” adlı bölümünde de cemrenin ne olduğu açıklanır ve havaların cemre düştükten sonra ısınmaya başlayacağı ifade edilir. Rafadan Tayfa’da bacaklar ağrıdığına yağmur yağacağı tahmini (52. Bölüm) ve rüzgârın yönünü ıslatılan parmak ile tespit etme yer alır (29. Bölüm).

Ay ve güneş hareketleri üzerine kurulu olan ve çeşitli kurallara göre yılları mevsimlere, aylara ve haftalara ayırmak üzerine kurulu olan halk takvimi ile ilgili bazı bilgiler Dede Korkut Hikayeleri’nde yer bulur. 16. bölümde akşam vakti oturan Dede Korkut ve çocuklar ayın şekline bakarak Ramazan ayının başladığı bilgisini paylaşırlar. Maysa ve Bulut’ta ise kırlangıçların göç etmesi ile kışın geldiğini, ağaçların yapraklarının açması ile baharın gelişini anladıklarını ve yine cemreye göre göç vakitlerini belirledikleri görülür.

Düzeni ve huzuru sağlamak için toplumların oluşturduğu çeşitli kurallar olarak tanımlanan halk hukuku, yazılı olmayan ve halk tarafından sağlanan kurallardır. Maysa ve Bulut’ta (2. Bölüm) başkasının kuzusunu izinsiz alan Maysa’ya bunun doğru olmadığını anlatılması, küs kalmanın iyi bir şey olmadığı ve mendiller kuruyana kadar sürmesi gerektiği belirtilir. Ramazan Tayfa’da ise adil olmak için kendi sattıkları pideden eve götürmek isteyen Kâmil, sıraya girer ve doğru olanın bu olduğunu belirtir (9. Bölüm).

Halkın günlük işlerinde, alışverişlerde, ticarete başvurdukları ve kendilerinin geliştirdikleri ölçü birimlerini kapsayan halk matematiği hesap yapılması gereken durumlarda kullanılmaktadır (Artun, 2008: 221). İbi’de terazi olmadığı için leblebi paylaşma işi bardakla çözülür. 32. bölümde çemberin yarıçapını belirlemek için sarmaşık kullanılması da halk matematiği bilgisinin örneğidir. Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu çizgi dizisinde arşın kavramı ve bunun kaç metreye denk geldiği bilgisi yer alırken (19. Bölüm), Rafadan Tayfa’da çocukların çember çizebilmek için bir taş ve ipten yardım aldıkları görülür (15. Bölüm).

5. TRT Çocuk Programlarında Yer Alana Halk Mutfağı ile İlgili Unsurlar

Halkın yediği, içtiği her türlü yiyecek-içecekleri ve bunların hazırlanma aşamasından saklanmasına, sunulma şekline kadar geniş bir alanı kapsayan mutfak kültürü oldukça gelişmiştir. Bu mutfak kültürü ile ilgili birçok unsur da çizgi dizilerde yer almaktadır. Özellikle birçok yemeğin adının geçtiği sıklıkla

görülmektedir. Elif'in Düşleri adlı çizgi dizi mutfak kültürüne ait birçok unsuru barındırmaktadır. İsim olarak geçen birçok yiyecek ve içeceğin yanında yoğurt (42. Bölüm), salça (43. Bölüm), dondurma yapımı (44. Bölüm) da yer almaktadır. Maysa ve Bulut'ta da tarhana yapımı ve bununla ilgili bazı bilgiler (2 ve 53. Bölüm), köme yapımı (5. Bölüm) yer alırken 10. bölümde pekmez kaynattıkları ve kar helvası yaptıkları görülür. 27. bölümde gül reçeli, 28. bölümde özellikle Ramazan ayında olduğu vurgulanan meyan şerbeti, 29. bölümde baklava ve sarma yapımı, 59. bölümde keşkek yapımı yer alır. Bunların dışında çeşitli yiyecek ve içecek adları da sıklıkla geçmektedir. Rafadan Tayfa'da birçok yiyecek ve içeceğin adı ve görseli yer alırken "Salça Zamanı" adlı 51. bölümde salça ile ilgili bilgilere yer verilir.

6. TRT Çocuk Programlarında Yer Alan Törenler, Bayramlar, Kutlamalar

Genel olarak dinî ve resmî bayramlar olmak üzere iki başlık altında toplanan bayramlar da çizgi dizilerde yer almaktadır. Canım Kardeşim'de "Bugün Bayram" adlı 51. bölümde, Dede Korkut Hikayeleri'nde (21. Bölüm), Maysa ve Bulut'ta (28. Bölüm) ve "Şeker Bayramı" adlı 29. bölümde, Rafadan Tayda'da "Bugün Bayram" adlı 90. bölümde ve "Bayram Mendilleri" adlı 63. bölümde, Ramazan Tayfa'da "Arife Çiçeği" adlı 19. bölümde bayram kutlandığı ve bu bayramlarda el öpme, şeker ikram etme gibi âdetlerin yer aldığı görülür.

Resmî bayramların da çizgi dizilerde sıklıkla yer aldığı görülür. Niloya'da "23 Nisan" adlı bölümde (46. Bölüm), Pepee'de "Yaşasın 23 Nisan" adlı bölümde (101. Bölüm) 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kutlanmaktadır. Pırıl'da 18 Mart Çanakkale Zaferi'ne özel hazırlanan bir bölüm, Rafadan Tayfa'da ise 12 Mart İstiklal Marşı'nın kabulünün 100. yılına özel hazırlanan bir bölüm vardır.

Mevsimsel ve yerel tören olarak ise Dede Korkut Hikayeleri'nde bayram olarak nitelendirilen Nevruz geçmektedir. 33. bölümde Nevruz'un niçin ve nasıl kutlandığı ile ilgili bilgiler sunulur ve bu bölüm tamamen Nevruz'a ayrılmıştır. Maysa ve Bulut'ta ise Hıdırellez kutlandığı ve bunun için özel bir hazırlığın olduğu, kutlamalarda nelerin yapıldığı ve Hıdırellez'in Hızır ile İlyas'ın kavuştuğu gece olduğu bilgileri yer alır.

7. TRT Çocuk Programında Yer Alan Oyun, Eğlence ve Spor ile İlgili Unsurlar

Çocuklara hitap eden ve çocuk karakterler üzerine kurulu olan çizgi dizilerde çocukların oynadığı oyunlara da yer verilir. Geleneksel oyunların yer aldığı çizgi dizilerden biri Dede Korkut Hikayeleri'dir. Dizide UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'nde yer alan mangala oyununa yer verilir (4. Bölüm). 26. bölümde ise boynuz adı verilen bir oyundan ve bu oyunun nasıl oynanacağından bahsedilir. Beştaş da çizgi dizide yer alan bir diğer oyundur (44. Bölüm). Elif'in Düşleri'nde en sık oynanan ve yer bulan oyun saklambaçtır. 9, 13, 21, 23, 33, 35. bölümlerde saklambaç oyunu yer alır ve "Önüm, arkam, sağım, solum sobe. Saklanmayan ebe." oyun tekerlemesi söylenir. Saklambaç dışında körebe, seksek,

birdirbir oyunları da isim olarak yer alır (13. Bölüm). Kulaktan kulağa (14. Bölüm), renk oyunu (22. Bölüm), nesi var (23. Bölüm), tıp-boz (27. Bölüm), bilye (36. Bölüm) tespit edilen diğer çocuk oyunlarıdır. İbi'de seksek oyunu yer alırken (34. Bölüm) *mangala* oyunu ve oyunun nasıl oynandığı ile ilgili kurallarda yer bulur. Hoppa karakteri oyunun nasıl oynandığını "Oyun toplam 48 taşla oynanır. 24'ü onun 24'ü benim. Taşları kendi bölgemize dörder dörder dağıtıyoruz. Burası benim burası da Pumba'nın hazinesi. Her oyuncunun amacı hazinesinde en fazla taşı biriktirebilmek." şeklinde anlatır. Maysa ve Bulut'ta çember çevirme (5 ve 32. Bölüm), aşık (13. Bölüm), kulaktan kulağa (8 ve 57. Bölüm), gece-gündüz (8. Bölüm), körebe (29. Bölüm), koyun aşırma (34. Bölüm), eşek yarışı (34. Bölüm), yağ satarım bal satarım (34. Bölüm), körebe (34. Bölüm), ip atlama (59. Bölüm), çitkap (66. Bölüm) oyunları tespit edilmiştir. Niloya'da da yine saklambaç (59. Bölüm), yakalamaca (7. Bölüm), ip atlama (7 ve 73. Bölüm), top (7. Bölüm), yakar top (59 ve 13. Bölüm), körebe (59 ve 76. Bölüm), mendil kapmaca (59. Bölüm), çuval yarışı (79. Bölüm), sıcak-soğuk (78. Bölüm), misket (65. Bölüm) oyunları yer alır. Rafadan Tayfa'da çocukların genellikle top oynadıkları görülür. Bölümlerin genelinde top oynayan çocukların sıklıkla oynadığı bir diğer oyun ise miskettir. Bunlar dışında saklambaç (6. Bölüm), taş-kâğıt-makas (6. Bölüm), ip atlama (9. Bölüm), topaç çevirme (26 ve 13. Bölüm), gazoz kapağı oyunu (29. Bölüm), isim- şehir (34. Bölüm), bayrak kapmaca (73. Bölüm), parmak güreşi (76. Bölüm), amiral battı (69. Bölüm), halat çekme (51. Bölüm), köşe kapmaca (81. Bölüm), üçtaş (76. Bölüm) oyunları oynanır ve bazen ise isim olarak yer alır.

Halk oyunları da programlarda yer alan unsurlar arasındadır. Kafkas oyunu Elif ve Düşleri'nde (1. Bölüm), horon Niloya'da (6. Bölüm) yer alır. Halk oyunlarının sıklıkla kullanıldığı çoğu zaman bölüm adı olarak yer aldığı çizgi dizi ise Pepee'dir. Birçok farklı yöreden farklı oyunun yer aldığı Pepee'de tespit edilen halk oyunları şunlardır: Çayda Çıra (53. Bölüm), atabarı (8. Bölüm), Trakya karşılaması (4 ve 14. Bölüm), zeybek (14. Bölüm), Antep halayı (14. Bölüm), Diyarbakır halayı (14. Bölüm), Bingöl halayı (14. Bölüm), çiftetelli (55. Bölüm), horon (34. Bölüm), kaşık oyunu (97. Bölüm). Bu oyunların nasıl oynandığı ile ilgili bilgilerin ve her oyun için özel kıyafetlerin yer aldığı görülür. "Bunlar bizim özlerimizden, köklerimizden beslenen danslardır." (14. Bölüm) denilen halk oyunları Pepee'de sıklıkla kullanılır. Rafadan Tayfa'da halk oyunu olarak misket (48 ve 49. Bölüm), harmandalı (24. Bölüm) ve zeybeğin yanında (50. Bölüm), halay (50. Bölüm) ve kaşık oyunu (50. Bölüm) yer almaktadır.

Geleneksel sporlar da çizgi dizilerde karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ilki okçuluktur. Dede Korkut Hikayeleri'nde 22, 23 ve 40. bölümlerde ok atma yarışları yapıldığı görülür. Maysa ve Bulut'da ise yağlı güreş (34. Bölüm) yer alır. Pepee'de de "Hayde Bre Pehlivan" adlı 7. bölümde "Güreş bizim en eski, taa atalarımızdan bu yana yaptığımız çok önemli, çok değerli bir spordur. Ata sporlarımızdandır. Kutlamalarda, şenliklerde, özel günlerde bir çeşit eğlence olarak güreş düzenlenir

ve güreş sporcuları yani pehlivanlar er meydanına çıkıp yeteneklerini gösterirler." ifadeleri yer alır ve güreş ile ilgili bilgiler verilir. Kuklalı Köşk adlı çocuk dizisinde de yağlı güreş yer alır. Canlanan kuklalardan biri pehlivandır ve sürekli olarak güreşmekten bahseder. Tozkoparan (URL-30) adlı dizi ise okçuluk sporu üzerine kurulur.

8. TRT Çocuk Programlarında Yer Alan İnanmalar ve İbadetler ile İlgili Unsurlar

Genellikle eski dine ait unsurların değiştirilmesi ve güncellenmesi ile oluşturulan ve "Kişice ya da toplumca bir olgunun, bir nesnenin, bir varlığın gerçek olduğunun kabul edilmesi" (Boratav, 1984, s. 7) şeklinde tanımlanan inançlar da programlarda yer bulmaktadır. Halk arasında yaşayan bu inançların yanında dini inançlar ve ibadetler de çizgi dizilerde yer bulur. Dede Korkut Hikayeleri'nde "Ramazan ayının ilk hilali görüldüğüne göre yarın Ramazan yani kutlu ay başlıyor demektir, Basat. Bu ayda isteyenler ve gücü yetenler oruç tutarlar. Hiçbir şey yiyip içmeyeceğiz. Allah'a ibadetimizi yapacağız." denilerek Ramazan ayına ve oruç tutma ibadetine yer verilir (16. Bölüm). 9. bölümde de "Allah'ım senin rızan için oruç tuttuk. Sana inandık ve sana güvendik. Senin rızkın ile orucumuzu açtık. Geçmiş ve gelecek günahlarımızı bağışla. Âmin." şeklinde yapılan iftar duasına, 21. bölümde ise bayram namazı ifadesine yer verilir. Ramazan ayı için özel olarak hazırlanan Ramazan Tayfa'da da oruç tutmak, iftar, sahur, teravih namazı, sadaka gibi ifadeler yer almaktadır. Ramazan ayına ve oruca yer verilen bir diğer çizgi dizi de Maysa ve Bulut'tur. 28. bölümde sahur yapan oba halkı teravih namazına gittiklerini de ifade ederler. 29. bölümde bayram namazı ifadesi yer alırken 41. ve 48. bölümde namazın görsel olarak da yer aldığı görülür. Dini unsurların yanında Maysa ve Bulut'ta kültürel unsurlar barındıran inanmalar da mevcuttur. Nazar boncuğu bunlardan biridir. Oba halkının develerinin boynunda nazar boncuğu asılı olduğu görülür. Nazar boncuğu Pepee'de de yer almaktadır. Pepee'nin kıyafetinde sürekli yer alan bir nazar boncuğu vardır. İnanmaların tespit edildiği bir çizgi dizi de Elif'in Düşleri'dir. Aşure ayında aşure yapılır ve narın bolluk bereket getirdiği ifade edilir (14. Bölüm). Aşurenin yer aldığı ve bolluk bereket getirdiğine dair inancın Rafadan Tayfa'da da yer aldığı tespit edilmiştir (36. Bölüm).

9. TRT Çocuk Programlarında Yer Alan Halk Sanatları ve Zanaatları ile İlgili Unsurlar

Halk sanatları ve zanaatları ile ilgili unsurların Maysa ve Bulut ile Rafadan Tayfa adlı çizgi dizilerde yer aldığı görülmüştür. Göçebe yaşayan ve hayvancılık ile ilgilenen oba halkı çobanlık ile ilgili bilgiler verir (36, 43, 47. Bölüm). Hayvancılık dışında tarım ile ilgili de bilgiler yer alır (20, 31, 42. Bölüm). Oba halkı için bir diğer geçim kaynağı olan kilim dokuma da birçok yönüyle ele alınmıştır. Yünlerin kirmen ile ip haline dönüştürülüp boyanması, kilimin dokunması aşamasına kadar birçok bilgi çeşitli bölümlerde geçmektedir (1, 5, 9, 19, 26, 34, 45, 51. Bölüm). Kilim

yanında danteller, nakışlar (34. Bölüm), örgü (16 ve 25. Bölüm), ahşap işlemeciliği (27 ve 53. Bölüm), bakır kalaycılığı (31. Bölüm) da çizgi dizide yer alır. Halk sanatları ve zanaatlarının yer aldığı ve kullanıldığı Rafadan Tayfa'da danteller, nakış işlemeli mendiller (63. Bölüm) yanında ahşap oymacılığı ön plana çıkar. "Maket Ev" adlı 30. bölümde ve "İpli Kukla" adlı 62. bölümde ahşap işlemeciliğine yer verilir. Bunlar dışında baklavacılık da çizgi dizide ön plana çıkmaktadır.

Sonuç

Zaman içerisinde çalışma alanını güncelleyen halk bilimi, medya ile sıkı bir bağ kurmuştur. Eğlendirme başta olmak üzere birçok farklı işlevi bulunan medya, günlük hayatın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiş ve birçok şeyi doğrudan etkilemeye başlamıştır. Özellikle çocuklar üzerinde oldukça etkili olduğu bilinen medya aracılığı ile birçok şeyin tanınmasının ve aktarılmasının önü açılmıştır. Çocuklar için aile, arkadaş kadar etkili olmaya başlayan medya ile kültürel kodların aktarımının mümkün olabileceği fikri ortaya çıkmıştır. Özellikle halk kültürü ve geleneği etrafında yayın yapmayı amaç edinen ve 01.11.2008 tarihinde Türkiye'nin ilk ve tek yerli tematik çocuk kanalı olma özelliği ile yayın hayatına başlayan TRT Çocuk, kültür aktarımı vazifesini üstlenmiştir. Yayınlanan programların büyük oranda yerli olduğu, kanalda kültürel unsurların kimi zaman doğrudan çizgi dizi veya programlara konu edildiği kimi zaman ise çizgi diziler içerisinde çeşitli şekillerde yer aldığı görülmektedir. Kanal, geleneksel aktarım yöntemlerinin yerini almasının yanında aynı zamanda kültürü kendine kaynak edinmesi ile de ön plana çıkmıştır.

Çalışmada TRT Çocuk kanalı üzerinden halk bilimi unsurlarının çağdaş temsil biçimleri ile nasıl sunulduğu incelenmeye ve örnekleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda kanalda 01.11.2008 olan ilk yayın tarihinden 31.05.2021 tarihine kadar olan tüm programlar hakkında genel bilgi sahibi olunmuş, içeriklerinden halk bilimi unsurlarına örnek barındırabilecekler ele alınmıştır. Yerli yapımlardan seçilen 19 çizgi dizi, 3 dizi ve 6 programda halk bilimi unsurlarının dijital ortamda nasıl ele alındığı incelenmiş ve tespit edilen örneklerle yer verilmiştir. Bu programlar halk edebiyatı, geçiş dönemi, halk hekimliği, halk veterinerliği, halk meteorolojisi, halk takvimi, halk hukuku, halk matematiği, halk mutfağı, tören, bayram, kutlama, oyun, eğlence ve spor, inanmalar ve ibadetler, halk sanatları, zanaatları başlıkları altında değerlendirilmiş ve bu başlıkların örnekleri aranmıştır. Yapılan incelemeler sonucunda halk edebiyatı türlerinden olan ağıt ve beddua; geçiş dönemlerinden olan ölüm dışında tüm unsurların örnekleri tespit edilmiştir. Görsel olarak çocuklara sunulan bu unsurlar doğrudan kaynak olarak kullanılmasının yanında günlük hayatın akışı içerisinde de ele alınmış, dijital kültür ortamına uygun şekilde kullanılmıştır. Avcı'nın (2020: 577) "Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu" adlı çizgi dizi üzerinden yaptığı "ulusal kalıt' niteliği taşıyan kültürel unsurların yeni şart ve çevre içerisinde üretilmesine örnek teşkil etmektedir." değerlendirmesini kanalda yer alan diğer yerli yapım çizgi diziler için de yapmak mümkündür.

Kültürün dijital icra mekânlarından biri olarak düşünölebilecek olan TRT Çocuk, programlarda yer verilen unsurların yeniden üretimine hizmet etmektedir. Kültürel unsurların sürekliliği ve devamlılığında stratejik bir rol üstlenen kanal, çocukların erken yaşlardan itibaren bu unsurlarla karşılaşmasına olanak sağlamaktadır. Bu karşılaşma ve tanıma süreci de çocuklarda kültürel kimliğin inşasına katkıda bulunmaktadır. Çocuklar üzerinden oluşturulan kültürel bellek ile bu unsurların koruma altına alınması, yabancı kültüre ait yapımlara karşı yerli yapımların ön plana çıkarılarak millî değerlerin kullanılması kültürel anlamda da güvenliği sağlamaktadır. Ayrıca kanal, halk kültürü ürünlerinin dijital ortamlarda dönüştürülerek ve yeniden üretilerek çağdaş temsil biçimleriyle nasıl sunulabileceğine de örnek teşkil etmektedir.

Çalışma için yapılan incelemede programlarda UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'nde (URL-31) yer alan meddahlık, âşıklık geleneği, Karagöz, keşkek, Nevruz, Hıdırellez, mangala, geleneksel Türk okçuluğu, Türk kahvesi, iftar gelenekleri, Dede Korkut ve Nasreddin Hoca'ya da yer verildiği görölmüştür. Kanal; bu unsurların tanınması, bilinirliğinin artması ve kalıcılığının sağlaması noktasında da önemli bir görev üstlenmiştir.

Kaynakça

- Akbulut, Nesrin (2001). "Televizyon Çocukları". *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 11: 363-368.
- Artun, Erman (2008). *Türk Halkbilimi*. İstanbul: Kitabevi.
- Aslan, Erkan (2021). "Animasyon (Çizgi Film) Tarihine Kültür Aktarımı Açısından Bir Bakış". *Folklor/Edebiyat*, 108: 10-59.
- Assmann, Jan (2015). *Kültürel Bellek Eski Yüksek Kültürlerde Yazı, Hatırlama ve Politik Kimlik*. Çev. Ayşe Tekin. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Avcı, Cevdet (2020). "Nasrettin Hoca Zaman Yolcusu: Sözlü, Yazılı ve Elektronik Kültür Metinleri Arasında Bir Çizgi Dizi". *CALESS*, 2(2): 558-577.
- Avcı, Cevdet (2024). "Folklor ve Kültürel Güvenlik (I)". *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 17(48): 1812-1835.
- Aziz, Aysel (1981). *Radyo ve Televizyon Tarihine Giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Bayraktar, Zülfiyar (2014). "Geleneğin Güncellenmesi Bağlamında Masaldan Çizgi Filme Keloğlan Tipi Üzerine". *Journal of Turkish Language and Literature*, 49(49): 19-51.
- Bennett, Andy (2013). *Kültür ve Gündelik Hayat*. Çev. Nagehan Tokdoğan vd. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Boratav, Pertev Naili (1984). *100 Soruda Türk Folkloru*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.

- Dundes, Alan (1998). "Halk Kimdir (Who are the Folk?)". Çev. Metin Ekici. *Milli Folklor*, 37: 139-153.
- Ekici, Metin (2008). "Geleneksel Kültürü Güncellemek zerine Bir Değerlendirme". *Milli Folklor*, 80: 33-38.
- Enginün, İnci (2006). "Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Kitapları". *Eğitim Fakültesi Dergisi*, XIX (1): 213-222.
- Ergin, Muharrem (1964). *Dede Korkut Kitabı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Ersoy, Ruhi (2012). "Halk Bilimi Çalışmalarının Gelişimine Paralel Olarak "Alan Araştırması" Kavramını Yeniden Düşünmek". *Milli Folklor*, 24 (94): 5-13.
- Fedakar, Pınar (2011). "Çizgiyi Aşanlar: Cille Türk Mitolojisinin Çizgi Filmde Kullanılması ve Çizgi Filmle Aktarılması". *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 9(1): 107-119.
- Güvenç, Ahmet zgr (2020). *Folklor ve Sinema*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Kocadaş, Bekir (2005). "Kültür ve Medya". *Bilig*, 34: 1-13.
- Oğuz, Mehmet cal (2002). *Küreselleşme ve Uygulamalı Halk Bilimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Oğuz, Mehmet cal (2007). "Folklor ve Kültürel Mekan". *Milli Folklor*, 76: 30-32.
- Ong, Walter Jackson (2014). *Sözlü ve Yazılı Kültür Sözün Teknolojileşmesi*. Çev. S. Postacıoğlu Banon. İstanbul: Metis Yayınları.
- rnek, Sedat Veyis (2000). *Türk Halkbilimi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- zçağlayan, Mehmet (2000). "Türkiye'de Televizyon Yayıncılığının Gelişimi". *Selçuk İletişim*, 1(2): 41-55.
- zdemir, Mehmet (2019). "Kültürün Dönüşümü veya Dijitalleşme." *Dijital Kültür Tradijital-Medya-İnternet-Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları*. Ed. Mehmet zdemir. İstanbul: Arı Sanat Yayınevi, 17-48.
- zdemir, Nebi (2001). "Türkiye'de Halkbilimi/Kltrbilimi-Medya İlişkisi". *Türk-bilig*, 2: 110-117.
- zdemir, Nebi (2008). *Medya Kültür ve Edebiyat*. Ankara: Geleneksel Yayınları.
- Pembecioğlu, E. Nilüfer vd. (2016). "Çocuk ve Medya". *Çocuk Edebiyatı ve Medya*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 179-209.
- Postman, Neil (2010). *Televizyon: ldren Eğlence-Gösteri Çapında Kamusal Söylem*. Çev. Osman Akınhay. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sanders, Berry (1999). *kzn A'sı Elektronik Çağda Yazılı Kültürün Çöküşü ve şiddetin Yükselişi*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Taş Alicenap, Çiğdem (2015). Kültürel Mirasın Çizgi Film Senaryolarında Kullanılması. *TÜBAR*, 37: 11-26.

Thoms, William John (1965). Folklore. *The Study of Folklore*, Ed. by Alan Dundes. New Jersey: Prentice-Hall.

Williams, Raymond (2003). *Televizyon, Teknoloji ve Kùltürel Biçim*. Çev. Ahmet Ulvi Türkbağ. Ankara: Dost Kitabevi.

Yılmaz, İsmihan (2017). “Çocukla Çocuklaşmak”. *TRT Akademi*, 2(4): 584-597.

Elektronik Kaynaklar

URL-1: “TRT Tarihçe” <https://radyo.trt.net.tr/kurumsal/tarihce> (Erişim: 02.05.2021).

URL-2: “TRT Çocuk Hakkımızda” <https://www.trtcocuk.net.tr/hakkimizda> (Erişim: 04.03.2021).

URL-3: “Cille” https://www.trtcocuk.net.tr/cille_ (Erişim: 01.03.2021).

URL-4: “Maysa ve Bulut” <https://www.trtcocuk.net.tr/maysa-ve-bulut> (Erişim: 05.05.2021)

URL-5: “İbi” https://www.trtcocuk.net.tr/ibi_ (Erişim: 05.05.2021).

URL-6: “Elif’in Düşleri” https://www.trtcocuk.net.tr/elifin-dusleri__ (Erişim: 20.05.2021).

URL-7: “Kaf Dağı Masalları” https://www.trtcocuk.net.tr/kaf-dagi-masallari_ (Erişim: 02.04.2021).

URL-8: “Kız Kulesi Masalları” <https://www.trtcocuk.net.tr/kiz-kulesi-masallari> (Erişim: 22.04.2021).

URL-9: “Hoca Zaman Yolcusu” https://www.trtcocuk.net.tr/nasreddin-hoca-zaman-yolcusu_ (Erişim: 06.04.2021).

URL-10: “Canım Kardeşim” https://www.trtcocuk.net.tr/canim-kardesim_ (Erişim: 10.04.2021).

URL-11: “Dede Korkut Hikayeleri 9. Bölüm” https://www.youtube.com/watch?v=qZknn9IOCu0&list=PLA5dyskGy4cub2FF4BPcwkTVw5dP3UuDm_ (Erişim: Erişim: 31.03.2021).

URL-12: “Pırl” https://www.trtcocuk.net.tr/piril_ (Erişim: 31.03.2021).

URL-13: “Rafadan Tayfa” <https://www.trtcocuk.net.tr/rafadan-tayfa> (Erişim: 26.03.2021).

URL-14: “Ramazan Tayfa” <https://www.trtcocuk.net.tr/ramazan-tayfa> (Erişim: 13.02.2021).

URL-15: “Pepee Yeni Bölüm: 1 Büyüme Güzeldir-Düşyeri” https://www.youtube.com/watch?v=w55Zr8nkBS8&list=PLa6oxKxA7YkgCd4jX5fHARVwE61z0Zwh9_ (Erişim: 09.03.2021).

- URL-16: “Bizim Ninniler Atem Tutem Men Seni” https://www.youtube.com/watch?v=ZBfzu-ACWxKQ&list=PLA5dyskGy4ctAzFOy_hMPYAcbOTxem8 (Erişim: 02.02.2021).
- URL-17: “Niloya” https://www.trtcocuk.net.tr/niloya_ (Erişim: 07.02.2021).
- URL-18: “Mancınık Bolu 55 Dakika Yarışma” https://www.youtube.com/watch?v=VfW_kFqG0ec&t=131s (Erişim: 18.02.2021).
- URL-19: “Rüzgâr Gl 20.07.2016” <https://www.youtube.com/watch?v=SpEIO2wNLm8> (Erişim: 08.05.2021).
- URL-20: “Elif ve Arkadaşları” https://www.trtcocuk.net.tr/elif-ve-arkadaslari_ (Erişim: 15.04.2021).
- URL-21: “Sürpriz Kutusu” <https://www.trtcocuk.net.tr/surpriz-kutusu> (Erişim: 11.05.2021).
- URL-22: “Gizemler Diyarına Yolculuk” <https://www.youtube.com/watch?v=KFJZp1PW6E> (Erişim: 11.05.2021).
- URL-23: “Karagöz Dünyayı Geziyor TRT Çocuk” https://www.youtube.com/watch?v=cbk0vPJKEO8_ (Erişim: 17.05.2021).
- URL-24: “Karagöz ve Hacivat Dünyanın Gizemli Harikaları TRT Çocuk Çizgi Film İzle” https://www.youtube.com/watch?v=naBenOFOK4I_ (Erişim: 17.05.2021).
- URL-25: “Kare” https://www.trtcocuk.net.tr/kare_ (Erişim: 22.05.2021).
- URL-26: “Biz İkimiz” https://www.trtcocuk.net.tr/biz-ikimiz_ (Erişim: 26.05.2021).
- URL-27: “Mutlu Oyuncak Dkkâni” https://www.trtcocuk.net.tr/mutlu-oyuncak-dukkan_ (Erişim: 26.05.2021).
- URL-28: “Kuklalı Köşk” <https://www.trtcocuk.net.tr/kuklali-kosk> (Erişim: 12.04.2021).
- URL-29: “Köstebekgiller” <https://www.trtcocuk.net.tr/kostebekgiller> (Erişim: 13.04.2021).
- URL-30: “Tozkoparan” <https://www.trtcocuk.net.tr/tozkoparan> (Erişim: 20.03.2021).
- URL-31: “UNESCO SOKÜM Listeleri” <https://www.unesco.org.tr/Pages/126/123/UNESCO-Somut-Olmayan-K%C3%BCI%C3%BCrel-Miras-Listeleri> (Erişim: 04.03.2025).

Çalışmanın yazarı/yazarları “COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” çerçevesinde aşağıdaki hususları beyan etmişlerdir:

Etik Kurul Belgesi: Bu alışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Finansman: Bu alışma için herhangi bir kurum ve kuruluştan destek alınmamıştır.

Destek ve Teşekkür: Yazar tarafından çalışmayla ilgili herhangi bir destek veya teşekkür beyanında bulunulmamıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu çalışmanın araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın/yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

Yazarın Notu: Bu makale Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Halk Bilimi Bilim Dalında Doç. Dr. Cevdet Avcı danışmanlığında savunulan *TRT Çocuk'taki Programlar Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme* adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Katkı Oranı Beyanı: Bu çalışmanın tüm bölümleri tek bir yazar tarafından hazırlanmıştır.

The author / authors of the study declared the following points within the framework of the "COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors":

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required for this study.

Funding: No support was received from any institution or organization for this study.

Support and Acknowledgment: No statement of support or acknowledgement was made by the author regarding the study.

Declaration of Conflicting Interests: The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this study.

Author's Note: This article is derived from the master's thesis entitled *A Folkloristic Examination of Programs on TRT Çocuk* defended under the supervision of Assoc. Prof. Dr. Cevdet Avcı at Gaziantep University, Institute of Social Sciences, Department of Turkish Language and Literature, Turkish Folklore Branch.

Author Contributions: All sections of this study have been prepared by a single author.